

& Toldi:

< Per melodio #A rekante 17 el 31 batoj kvarfoje por strofo, entute 26 368 paŝoj dum 4 horoj kaj 35 minutoj, aŭ #B rekante 34 el 59 batoj dufoje por strofo, entute 25 270 paŝoj dum 4 horoj kaj 25 minutoj (en jena unua parto el tri). Verkis János Arany (1846). El hungara tradukis Miklós Fehér (1986). Baladigis Martin Strid (2016) per novaj sed hungareskaj melodioj kaj rekantaĵigante citaĵojn de Iloŝvai. Estas konsilinde komenci ĉiun kanton per ĝia rekantaĵo. Klarigoj (*): '4 Kuvasz (diru kuvas) = hungara bruthundo. '8 Laczfi (diru lacfi) = familia nomo. '9 Buda kaj Pest estis tiutempe apartaj urboj (Rimarkoj de tr.). '43 La scienca nomo de la enhejmaj kanoj estas fragmito. '105 Kampo Rákos estas tereno de famaj historiaj okazaĵoj. '176 Ĝi surdorsen falas, kiel ne singardema infano sur glacio. '184 Laŭ buŝa tradicio. (Rim. de Arany).>

(#Melodioj:

(#A: <1,6:31> (/SoSo SoFa MiDo ReRe SoFa MiDo o; rere redo TiSo LaLa redo TiSo o;

(#Rekantaĵo: Sodo TiLa Sodo TiLa Sodo o SoFa a; SoSo SoFa MiDo ReRe SoFa a a MiDo oh)

)×4)

?

(#B: <1,6:59> (/dodo Tido redoTildo refa3 mimi; redoTido refa mire doTi LaLa a;

(#Rekantaĵo unua: mi3re dore mi re doTi LaSo mi mi i; mi3re dore mi re doTi LaSo Mi Mi i;)

mila lala titi soso fiso o mimi; mila lala titi soso o mire mimi;

(#Rekantaĵo dua: lare e mimi doLa Tido redo LaLa a; lare e mimi doLa redo Tido LaLa a;)

)×2)

)×211) +

(&Strofoj:

,& Dediĉo:

(×:; **La patrin' bedaŭris sian filon ege, ; Tial nutris Nikolaon ŝi sekrete.** ;)

'1 (&A: /Kiel en aŭtuna malhel' – paŝtista ; Fajro flagras en la stepa fono dista, (×: &D) Bild' de Nikolao Toldi flagras same ; El la pasinteco plurcentjara flame. (×: &D)

Kvazaŭ li aperus kun statur granda, ; Uzus li lancegon en batalo sanga, (×: &D) Sonus lia forta voĉo kun fiero; Oni kredus: Sonas tondra Di-kolero. (×: &D))

?

(#B: /Kiel en aŭtuna malhel' – paŝtista ; Fajro flagras en la stepa fono dista, (×: ;) Bild' de Nikolao Toldi flagras same ; El la pasinteco plurcentjara flame. (×: &D×2)

Kvazaŭ li aperus kun statur granda, ; Uzus li lancegon en batalo sanga, (×: ;) Sonus lia forta voĉo kun fiero; Oni kredus: Sonas tondra Di-kolero. (×: &D×2))

'2 Ĉe neceso Toldi ĉiam brava estis, ; Same forta vir' ne ĉiujare kreskis. Se li reviviĝus, inter vi aperus, ; Liajn agojn nun vi sorĉo konsiderus. Lia madzo pezus eĉ por homtriopo, ; Ŝtonĵetilo, lanco – indaj por ciklopo; Certe konsterniĝus vide nun la homoj ; Pro timigaj ŝildo kaj "surbotaj spronoj".

,&1. Unua kanto:

(×:; **Stangon ĉarorandan li kaptinta estas, ; Jen al Buda vojon li montranta estas.**)

'3 Pro la Sun' la kalva soda tero ardas, ; Gregoj da lokustoj sur ĝi lace fartas, Eĉ herber' ne ĝermas sur la kampo seka ; Mankas verda loko en la stepo ega.Deko da servistoj – ombre de la stakoj – ; Ronkas, kvazaŭ orde estus ĉies agoj, Kvankam tutmalplene, aŭ duonŝarĝite ; Vico da ĉaregoj staras – fojn-avide.

'4 Svelta putbaskulo rigardadas strange ; En la putprofundo akvon priserçante; Oni kredus: Kulo estas ĝi giganta, ; Sangon de l' maljuna tero nun suçanta. Soifantaj bovoj çe la trog' siestas, ; Kontraŭ tabanaro militantaj estas, Pro l' varmego çiu estas ripozema, ; Verŝas trinkujegon nun neniun plena.

'5 Nur junulon solan ni surkampe povas ; Vidi per okuloj, kiun jena trovas: Eç lanug' ne ĝermis ĝis nun sur la vango, ; Tamen pezas ŝultre çaroflanka stango. Vojon rigardegas li al malproksimo, ; Kvazaŭ pri alia kamp' avidus sino. Çu sur altaĵeto viva signo staras ; Vojkruciĝe, kiu malpermes-signalas?

'6 "Kial vi subsune staras, juna frato? ; Aliuloj ronkas ombre de la stako; Kuŝas kuvaszhund' kun longa lang' anhele, ; Ĝin ne logas nun eç mus-kaptado vere." Çu rigardas vi la kirloventon tian, ; Kiu post momento provos forton vian? Lekas ĝi la vojon dum kureg' rapida, ; Kiel fumblovanta tubo malsolida."

'7 Ne la kirloventon nun li rigardegas, ; Kiu polvan vojon preterkure lekas: Trans la tur' farita de la vent' el polvo ; Armilaro brilas sub la çielvolbo. Dum arme' aperas tra la polvnebul, ; Li flugigas ĝemon el la korangulo: Toldi nur la brilon rigardanta estas, ; Koro kaj animo enokule nestas.

'8 "Bela junularo, ora bravularo, ; Kiel triste vidas vin mi – kun amaro! Kien iras vi? Çu al milit', batalo, ; Por kolekti florojn de la fam' per ŝtalo? Çu vi kontraŭ turkoj, aŭ tataroj iras, ; Por etern' al ili bonan nokton diras? Hej, se inter vi mi iĝus tuj husaro... – ; ...Ora bravularo, bela junularo!..."

'9 Tiajn pensojn havas Nikolao Toldi, ; Zorgoj avidegan enon volas tordi. Kial tristo filon de hero' digestas? ; Çar la insidema frat' kortano estas, Plenkreskinte kun la reĝo en la korto ; Nur la tagon ŝtelas ankaŭ nun Georgo, Dum li estis nur en çi vilaĝ' infano ; Kaj laboras hejme, kiel kamparano.

'10 Soldatar' fiera venis el proksimo, ; Kun ĝi venis Laczfi mem, la palatino. Plaçe sidas li sur virçevalo flava, ; Pasamenta estas lia vesto rava. Çiu lia hom' kun kask' ardeopluma ; Sidas sur selita rajdçevalo bruna. Nikola' rigardas kaj eç ne rimarkas, ; Ke okuloj pro la gap' dolore fartas.

'11 Sur vizaĝ' de Laczfi malrespekto sidas. ; "He kampul'! Al Buda kiu vojo gvidas?" – Tuj vortoj trafas Nikolaon sage, ; Aŭdi eblas, kiel batas kor' tiktake. "Çu kampul' mi?" pensas li kun trema gambo, ; "Mi, kunposedanto de çu larĝa kampo Kun Georgo Toldi, kiu nur intrigas ; Çe la reĝo, dum li manĝojn surtabligas.

'12 Çu kampulo mi?" – kaj liaj pensoj kreskis, ; Kiuj pri Georgo tre blasfemaj estis. Nun sen vort' la trabon kaptas li çe l' fino, ; Per ĝi montras vojon al la palatino. Daŭre li la trabon – kiel bastoneton – ; Tenas, çiu mire vidas çu atleton; Çu el fer' fariĝis ŝultro, brako, mano? ; Sen moviĝo tenas trabon çu infano.

'13 Laczfi ekmiregas pro la forto kruda. ; Gapas ne nur li, sed ja armeo tuta! Laczfi diras: "Estas iu ajn, bravul' li!" ; Knaboj! Kiu ŝatus lin por lukt' insulti? Kiu povus teni same çu stangaçon? ; Montru vojon same, havu vi kuraĝon!" – Honte, malhonore, sonas nur murmuro ; "Çu nobelo luktu kun kampuljunulo?"

'14 Sed ho kiu luktus kontraŭ fulmotondro, ; Neĝoblova vento, uragana ombro? Kiu ŝatus lukti kontraŭ fulm' çiela, ; Longa, zigzaganta, brila vipo hela? Frontu kontraŭ Toldi, se vi jam ne ŝatas ; Vivon, se pri mond' de l' Dio enuadas. Se vin Toldi kaptus, estus tre dolore, ; Al mortinta via panj' vi kurus plore.

'15 Longaj, densaj vicoj de l' arme' foriras, ; Çiu nun al Toldi kelkajn vortojn diras, Çiu alridetas per afabla vango, ; Çarmajn vortojn sendas al li çies lango: Unu jen: "Frateto! Venu al batalo! ; Multe pli valorus ja vi sur çevalo!" Aliul' komplate: "Frat', domaĝe estas, ; Ke kampul' la patro kaj vi samo restas!"

'16 Malaperis jam en polv' la virtaçmento, ; Kun ĝi armilbruo, ĝin forportis vento. Li direkton hejmen malĝojege prenas, ; Pro la pezaj paŝoj larĝa kampo tremas. Kiel taŭro morna, li tutsame iras, ; El okuloj liaj nigra nokto brilas. Ofendita apro estas li kolera, ; Tuj frakasos stangon li per mano fera.

, & Dua kanto:

(×:; **Moŝt' Georgo Tholdi alveninta estis, ;
Junan fraton ĉiam riproĉinta estis.)**

'17 Nikola' baraktis kun malĝojo granda, ; Sed laboro estis hejme inundanta, Penis ĉiu, ĉu la domon trafis brulo? ; Per kliniĝ' salutis lin la put-baskulo. Veis tre bestidoj bovaj, ŝafaj, porkaj, ; Timiĝinte kriis ĉiuj birdoj kortaj, Kuris ĉiu in', eĉ se malsanaj, penis, ; Ĉu foiro en la kuirejon venis?

'18 Nun servisto verŝas akvon al kaldrono, ; Bolas ĝi pro fajro; jam alia homo En la akvon mergas korpon de kortbirdo, ; Ŝiras li la plumojn, "ŝtrumpojn" kun malmildo. Ĉu la ŝafidaro blanka fartis ŝvite? ; Senfeligas ilin lerta man subite. Lard' dikigas sveltan korpon de l' leporo, ; Gutas graso, kiel larmoj ĉe la ploro.

'19 Balanciĝas super flam' porkid' jam kvara, ; Ankaŭ ĝin tranĉilo faros tuj senhara. Oni portas vinon en barel', felsako, ; Panon vir' alia sur tabul' el fago.

'20 Kial en vidvina kort' foira voĉo? ; Longe nekutimas en ĉi dom' diboĉo! Ĉu funebr' okazis, morto de mastrino, ; Aŭ ĉu venis ŝia vidvinec' al fino? Ĉu ŝin enuigis jam la sola stato, ; Edzon donis al la velka flor' la fato?

'21 Ne pro morto kuras tumulteg' bazara, ; Ne trovita fin' de l' vidvinec' amara. Oni bakis, rostis, ĉiu nun solenis: ; Unuenaskit' de l' domo hejmenvenis.

'22 Moŝt' Georgo estas ja riĉulo vera. ; Pro trezoroj, bovoj estas li fieraj. Servistar' armila, trupo da husaroj, ; Henaj virĉevaloj kaj ĉashundaj aroj. Venis li viziti, kun li kvardek homoj, ; – Econ de akridoj havas ĉi personoj, – Li profit-duonon volas forfesteni ; Kaj la mon-restaĵon en la poŝ' kunpreni.

'23 Kun inert' patrinon fil' Georg' salutis, ; Kvankam eĉ animon antaŭ lin ŝi ŝutis. "Kaj alia kie?" – Per demand malgaja ; Sin al ŝi li turnis pri 'la frato kara'. "Fojnon li transportas nun, la kompatinda, ; Ĉu li venu?" – "Kial?" – jen li respondinta. Kial?... sonis tiu vorto por patrino, ; Kvazaŭ filo pikus per ponard' al sino.

'24 Kial, kial?... Vole, eble eĉ nevole ; Venas jam la juna frat' kun zorg' enkore. Tre afer' kun Laczfi lian enon mordis, ; Ĝi hontiga estis, tial li tre zorgis. Malgraŭ ĉio tamen – je miraklo dia – ; Kontraŭ frat' Georgo mutas buŝo lia; Malamegon venkas en la sino io. ; Mi ne povas diri, kio estas tio?

'25 Ĉar tuj post ekvido kaj neatendite ; Fraton li brakumus – eĉ sen vol' – subite. Sed li Nikolaon puŝas for fiere, ; Turnas al li sian dorson tre leĝere. En okul' inundas larmoj de l' patrino: ; Ĉu en fil' Georgo nestas ŝtona sino? Knedas man' la manon, tremas ŝia lipo, ; – Vortoj de Georgo frapas, kiel vipo:

'26 "Kiel lukshundeton, same vi karesu ; Filon, ke lin vento blovu, ne permesu! En abund' lin banu sub zorgemo sava, ; Tiel edukiĝos li – stultulo brava! Laboraro kampa ĝuste nun kulminas, ; Sed ĉi 'mastro' nur en nenifar' obstinas: Li – ĉashunde – sentas grasan manĝodoron, ; Lasas senkontrole tuj la kamplaboron.

'27 Se mi atentigis vin, vi ĉiam ploris. ; Bone li neniam en la kamp' laboris, Kiel kampulaĉo, ĉiam nur siestas, ; Kvankam tiel forta, kiel bov' li estas. En fenestron metu lin: Jen, kiel grasa, ; Kiom tag' post tago iĝos pli amasa!" Korpo de Georgo pro rideg' ekstremis. ; Nikolao veis kaj obtuze ĝemis:

'28 "El buŝaĉo via flugis nur mensogo, ; Mankas ĉiu ver' en via monologo; Kiel min vi amas, kara frat' Georgo, ; Tiel tenu Dio vin sub bona zorgo! Ĉu ne taŭgus mi por kamparan', soldato? ; Nek por kampservist', nur por la lasta stato? Bolas gal' ĉar kun vi manĝas frato via! ; Dronu mi! – deziras via kor' envia.

'29 Antaŭ vi obstaklo resti mi ne volas, ; Se foriri devas mi, mi eĉ ne ploras, Dekstren kaj maldekstren larĝas tre la mondo, ; Min ne ĝenas, ke mi estu forironto! Tamen mi kunportos, kiom mia estas, ; – Heredaĵon mian ĉu vi ne kontestas'? – Kiom min koncernas: mon', ĉeval', armilo, ; Donu frat' kaj restu kun vi ben' de Dio!"

'30 "Jen bubaĉ' la via, sentu, ke mi donas!" ; Diras tuj Georg' kaj frap' survange sonas. Ĉu en Nikolao ne troviĝas galo? ; Sed! Venĝem' lin kaptas kontraŭ frat-rivalo: Okulparo, kiel ŝtal', fajrerojn ŝutas, ; Se la pugno frapus, tuj ĝi ekzekutas, Do Georgo dorsen paŝas pro ektimo. ; Se ĉi osta madzo batus, sekvus fino!

.....

'31 Post la frapo estus friska lok' sekvanta, ; Estus di-favore manĝo ne plu manka, Tie rompiĝinta ost' – eĉ bandigita – ; Ne saniĝos ĝis la lasta juĝ' solida. Kiam al Georgo paŝis li proksima, ; Flugis vere forta vekrieg' patrino. Ŝi per korpo kovras, sirmas nun Georgon, Eĉ se havas ŝi pro Nikolao zorgon.

.....

'32 Malstreĉiĝas brak' nun de l' timiga knabo, ; Dekliniĝas triste kaj rigard' kaj kapo. Kvazaŭ cedus lin la febro frostotrema, ; El la praa dom' li iras – duonsvena. Kun koler' ĝis fora korta lok' li mute ; Iras por sidiĝi morne, sendiskute. Falas kapo al la surgenua mano, ; En si mem ploregas mute ĉi infano.

, & Tria kanto:

(×:; **Pri la frat' – Georgo kolerinta estis; ; Li servistaranon mortiginta estis.**)

'33 Sed ne nestis tristo en la praa domo, ; Ciu manĝis, drinkis, preskaŭ ĝis la vomo. Kiam de la tablo moŝt' Georg' ekstaris, ; ,Servistaro ludon per ĵetlancoj faris'. Juna sang' kaj olda vin' en ili ludis, ; Per la dekstra mano ili lancojn ŝutis, Inter si ĝenadis moke, laŭtridege; Same fartas danca ĉevalid' engrege.

'34 Kaj Georgo Toldi, sata, kiel reĝo, ; Moŝte ĵetas sin al praa apogseĝo Sub tegmenta rand' kaj lin la bildo flatas: ; Kiel liaj homoj gaje petoladas. Fraton Nikolaon nun Georg' ekvidis ; Kiu ĉe l' baril' kun trista koro sidis. Tuj Georgon fia emocio kaptas, ; Tiaj vortoj lian servistaron traktas:

'35 "Knaboj! Kio tie ĉe l' baril' siestas? ; Ĉu otid'? La beko subflugile estas! Kaŭras ĝi, aŭ mortis ĉu? Eksciu knaboj! ; Sonu surbarile ĉirkaŭ ĝi la frapoj!

'36 Kvazaŭ li al hundoj ĵetus leporidon, ; Lia servistaro plu ne havis bridon. Ĉirkaŭ Nikolao tondras jam tabuloj, ; Pligrandiĝas lia tristo en okuloj. Tre facile povas mense ni diveni, ; Kion oni povas eĉ per mano preni: Lin ĝenadi volas serĉo vitriola, ; Ne tro mankas, ke lin trafu lanc' malmola.

'37 Kvankam ne tre pace, Toldi plu toleras, ; Provas sin konvinki: "Kial mi koleras?" Luktas grandanime li kaj ĉi provokon ; Malatentas, lasas fari plu la mokon. Tiu aĉular' por li – nenio estus, ; Pro venĝema lia brak' sur ter' ĝi restus, Kiel kontraŭ miloj venki senproblema ; Estis por Samsono per makzel' azena.

'38 Nikola' toleris, dum toleri povis. ; Venĝis li per tio, ke li sin ne movis. Li kondutis, kvazaŭ li nenion spertus ; Ĝis nun falus lancoj, se lin ne avertus Pri danĝer' la frapo, kiu trafis ŝultron. ; Lin koler' instigis: Venĝi tuj insulton: Estis lia seĝo ŝton' muela, granda, ; Ĝin li estis al la aĉular' ĵetanta.

'39 Flugas peza ŝtono... Kie ĝi haltonta? ; Se falonta estos, kiun mortbatonta? Kuru Toldi, vivon nur la kuro savos, ; Nomon de murdisto pluvo ne forlavos. Vi forsovaĝiĝos de l' gepatra domo ; Kaj "virapro sola" estos via nomo, Kiu per dentego murdis greg-kunulon ; Kaj timinta venĝon ĝi elektis kuron.

'40 Ŝton' ekflugigita falis el ĉielo, ; Pro ĝi mort' terura sekvis por nobelo, Ĉar ole-premile korpon ĝi detruis, ; El la karnaj ruboj sang-oleo fluis. Lekis for la sangon seka ter' soifa, ; Okulparon kovris katarakt' masiva, Danĝerego, kiu vivon ĵus estingis, ; Jam doloras tiujn, kiujn ne atingis.

'41 Ĉe Georgo morna iĝis ja okulo, ; Ĉar bedaŭris morton li de l' fidelulo, Sed la kapo ĝojis: Murdis lia frato! ; Por atingi celon favoregas fato! Insidegan celon, – kies vojo kurba, – ; Kovros por la mondo: Ver' de l' leĝo surda!!! Lin pro murd' prijuĝos tribunala' rigora. ; Lin arestu! – Sonas ordoneg' malmola.

, & Kvara kanto:

(×:; **La patrin' bedaŭris sian filon ege, ; Tial nutris Nikolaon ŝi sekrete.**)

'42 Kiel vira cervo de ĉasist' vundita – ; Kuras al arbaro kun la vund' irita Ĝis malvarma akvo mildiganta, fonta, ; Kaj serĉatas planto vundon kuraconta. Ve, la mildiganta fonto estas seka, ; Velkis por la vundo ĉiu planto flega. Kuras ĝi, sed ĝin nur akraj dornoj ĉifas, ; Forton de la povra di-kreaĵ' plu trivas.

'43 Toldi same vagis, sur la kol' malĝojo, ; Kiu spronis liajn flankojn sur la vojo. Lia kor' similis al la rajdĉevalo, ; Kiu baraktadas en brulanta stalo. Kaŝvagadis li sur kana tero marĉa, ; Ripozejo mankis en la mondo larĝa. Vane li solecon al si serĉi provis, ; Kuracilon por la kormalsan' ne trovis.

'44 Kiel lupo, kiun ŝafgardisto pelis, ; Sin li en kanejon sekan kaŝi celis. Kion flustris eĉ la kanoj?: En la mondo ; Ne troviĝas same povra vagabondo. Li sur kana rub' kaj marĉmontetoj kuŝis, ; Por tegmento nur la ĉielvolbo ruĝis, Kun flugil' ŝirmanta jam la nokto falas, ; El veltolo nigra por li tendon faras.

'45 Tie kaŝvagadis ankaŭ l' idilia ; Songo en la bunta vesto papilia, Sed ne flugis ĝi por Toldi al okuloj, ; Ĝis tagiĝo, ĉar ĝi timis pro la kuloj, Pro la pika kan', pro apro vagadanta. ; Sed eĉ pli timigis lin la bruo granda De l' pelantoj – venis ĝi el malproksimo – ; Krom la dolorego de la juna sino.

'46 Tamen, kiam ruĝis jam tagiĝo bele, ; Bruo de l' pelantoj ĉesis subĉiele, Kiam kuloj sidis – songo kaŝe venis ; Kaj flugilojn ĝi al Nikola' sternemis. Songmielon ĝi por lia buŝ' elektis, ; Kiun de papavoj ĝi por li kolektis, Pro dolĉeco ĝia el la buŝ-angulo ; Falis puraj gutoj de saliva fluo.

'47 Ĵaluziĝis tial malsatego morda. ; Lin rapide vekis do – manĝemo forta. Nikolaon ĝi per akra vip' instigis ; Kaj la tutan kampon fine traserĉigis. Serĉis li la nestojn sur la marĉkampano ; De fulik', vanelo, mev', anaso, laro. Ilin li prirabis, kiom nur atingis, ; Sian malsategon li per ov' estingis.

'48 Jam malsat', soifo iĝis forpelitaj, ; Sed la pensoj restis pri futur' hezitaĵ: Kien iru li kaj kion li komencu? ; Kaj apogon peti kie li intencu? Ĉar foriri, fuĝi estus tre facile, ; Se la patrinet' ne fartus maltrankvile. Ŝin sciigi li do antaŭ ĉio devus, ; Certe, ke sen tio ŝia koro krevus.

'49 Dum tri tagoj li jam same sin vivtenis, ; Kiam post la dorso kana tinto venis. Lupo ĉu? Li tamen restis nenifara: ; Lupo lin ne mordus, nur la "frato kara". Venis lia kara servutulo Bence, ; Kiu serĉis lin dum tagoj pacience. La patrin' lin sendis, li ne ŝparis haston, ; Trovis kaj brakumis plore tuj la mastron.

'50 "Kara eta mastro, fine vin mi trovis. ; Nur post tagoj tri mi vin revidi povis, Sen esper' jam vagis en kanejo mara ; Kun la pens': La serĉo estas senreala. Kiel fartas vi? Ĉu vi ne malsatmortis? ; Ĉu sovaĝaj bestoj ĝis nun vin ne mordis? Jen pansako, prenu, plenas ĝia sino ; De viando, pano kaj botel' da vino."

'51 Siajn larmojn viŝis pugne for fidela ; Bence kaj la pugnon al la ŝtof' mantela. Li surgenuiĝis, vice el la pako ; Prenis ĉion, kio estis en la sako. Li la karan junan mastron jen provizis: ; El la sako lerte tablon improvizis. Staris sur ĝi pano, vin', viand', fromaĝo, ; Estis pomoj du la ruĝa dekoraĵo.

'52 Donis li tranĉilon fust-orname stelan, ; Jen tagmanĝo, diris li la vorton belan. Per la akra ilo Toldi panon tranĉis, ; Kvazaŭfestan manĝon li por si aranĝis. Bence nur atentis kun okul' ĝojhela, ; Kvazaŭ li mem manĝus kun plezur' ĉiela, Ĉar en sama ritmo kune maĉis buŝo. ; Foje-foje kaptis plor' lin pro kortuŝo.

'53 Kiam Nikolao jam satiĝis orde, ; Kolon de l' botelo Bence tordis forte. Ĝemis ĝi kaj poste sangogut' al mano ; Ŝpucis pro la ago de la veterano. Nikolaon li per ruĝa vin' salutis, ; Sed unue el ĝi kelkajn glutitojn glutis. Poste li per dekstra mano ĝin prezentis, ; Per alia viŝi buŝon li intencis.

'54 Vigla iĝis pro la vin' la maljunulo, ;
Liberiĝis lang' kaj koro de seruro, Diris
historion li pri l' avo Toldi, ; – Infanaĝe gardis
li ĉevalojn por li, – Ŝanĝis sin la vort' al
patro kaj patrino, ; Rakontado sekvis pri
Georg' ĉe fino. Dirus Bence plu, la vortoj
eĉ nun sonus, ; Se lin Nikolao tiel ne admonus:
.....

'55 "Tristo kaj angoro kreskas en la koro, ; Vin
mi petas bele, ĉesu jam parolo! Vi –
elĝuŝigante fabojn – ĉe la forno ; Ofte
rakontadis jam – anstataŭ dormo Pri l'
heroaj agoj de la patro kara. ; Ne ekscitis min
la histori' detala. Scivolemon nur la nokta
mez' estingis, ; Ofte mi al sonĝo je tagiĝ' nur
sinkis.

'56 Kio estis, estis. – Vanas ĉiu vorto ; Pri
feliĉa tempo, aĉas nun la sorto... – Homon
murdis mi kaj iĝis kasvaganta. ; Kiam
repariĝos mia peko granda? Sed mi kredas
Dion, patron de la orfoj, ; Ŝirmi min kaj gvidi
estas liaj zorgoj. Nomon de murdisto kreis
frata lango, ; Sed ĝin pura lavos mia ruĝa
sango.

'57 Sentas mi: Ne naskis panjo min, ke rano ;
Estu mi ĉi tie inter junko, kano, Aŭ mi
kampserviste, servutule kresku, ; Fojno-
transportist' de iu ajn mi restu. Mi ne plu ol
ĝis la vesperiĝ' atentos, ; Kiam malheliĝo
ĉiujn hejmen sendos. Estas antaŭ mi la
vasta lando tuta, ; Eĉ la venta sono restos pri
mi muta."

'58 Pro la vortoj restis Bence malĝojanta, ; Ke
vagados Toldi al la mondo granda. Li
aŭskultis mute kaj lin kaptis ploro. ; Sur la
rimenŝuon – unge – pro doloro /Krucojn li
desegnus. Ekparolis fine: ;)× "Juna mastro,
sed la tuta forvago ; Ŝajnas esti vere tre
malsaĝa ago.

'59 Aŭdu juna mastro, kion nun mi diras ;
Moŝt' Georgo post tri tagoj hejmeniras;
Tiam, kio estis, forgesita estos, ; Vi – reĝeto de
la regiono restos. Ni la viaj estas. For kun
ĉi decido! ; Ne nur mastro estas vi, sed nia ido!
..... Pro kvar viaj bovoj murdos vin sopiro, ;
Samajn vi ne trovus eĉ en landfoiro!

'60 Ĉu forlasus vi la amuzplenajn tagojn? ; Kiu
levos – krom vi – eĉ du plenajn sakojn? Kaj
la muelŝtonon brake kiu levos, ; Gaprigardi
kiun muelistoj devos? Kara sinjoreto, for
neniel iru, ; Vin el koro de la viaj ne elŝiru!
Se senmastre restus praaj dom' kaj korto, ;
Trafus vian bonan patrineton – morto."

'61 Vortojn petegantajn Nikola' neglektis, ;
Kapon skuis li, se ion ne respektis. Tamen,
kiam sonis Bence pri l' patrino, ; Tio ŝtonon
rulis al la fila sino. Nikolao restis longe
mut-miene, ; Al la flustraj kanoj li rigardis
ĝeme; Tiom gapis li al flustraj kanoj ĝeme,
; Dum sur okulharoj larm' ekbrilis treme.

'62 Kvazaŭ li nur viŝus sian frunton ŝvitan, ;
Polme viŝis for la gaston nepetitan. Tio de
sur lia fingro teren falis. ; Nikola' al Bence
volon jen deklaris: "Diru bona Bence al la
panjo kara, ; Ke la stel' de filo iĝis nun
malklara. Longe ŝi ne vidos min, ne aŭdos
famon, ; Kvazaŭ en la tombon metus ŝi
infanon.

'63 Tamen mi ne mortis. Al ŝi mi mesaĝas ;
Fil' nur tre profunden sin enmonde kaŝas.
Pasos tempo kaj li certe reviviĝos, ; Pri li
mirindegaj famoj ĉie riĉos. Ankaŭ pri mi
flugos tre mirindaj famoj, ; Gapos pro la famoj
eĉ la suĉinfanoj; Kaj en ŝia brusto
ĝojsaltados koro, ; Nur ne krevu ĝi pro tiel
granda ĝojo.

'64 Jen mesaĝo." Sin la fidelul' ekmovis, ; Al
pansak' botelon – jam malplenan – ŝovis,
Viŝis pura sian poŝtranĉilon stelan, ; El
porlarda tuk' li faldis pakon belan Kaj
pansakrimenon li surŝultre metis, ; Post adiaŭ-
vortoj jam la marĉon tretis. Ofte rerigardis
li kun zorgoj ardaĵ. ; Fine malaperis li pro l'
kanoj altaĵ.

, & Kvina kanto:

(×:; **En kanejo marĉa Nikola' sin kaŝis. ; En
kanejo marĉa Nikolao paŝis.**)

'65 Kuŝas jam la suno trans la kan-kamparo, ;
Surĉiele restis nur purpurtalaro, Ter', ĉiel'
eknigras, kiel ĉerkotolo, ; Ĉar la nokto venas
kun venkema volo. Ankaŭ ĉerkonajlojn
batas ĝi sen ŝparo, ; Sur la firmamento brilas
stela maro. Nun la nokto serĉas sian lunon
belan, ; Suprenmetas, kiel kronon arĝentelan.
.....

'66 Nikola' komencas vojon nekutiman, ; Ĉiam pli sin boras en kanejon ŝliman, Sed – ĉu per ŝnureg' lin oni retotiras? – ; Ju pli for li, des pli pri l' patrin' sopiras. Ofte rerigardas, kvankam senutile. ; Li nenion povis vidi perpupile. Tamen rerigardis li... kaj ekreiris. ; Kor' adiaŭ-diri al patrin' deziris.

'67 Iris li, iradis reen, sen kvieto. ; Foje marĉmonteto cedis al la treto. Sub ĝi lupa nesto estis, tial cedis. ; Du lupidoj pro la treto ekploretis. Lin kompato kaptis, ĉar distretis neston; Li karesis ambaŭ etajn, povrajn bestojn, Kiel ŝafgardisto, kiu instruadas ; Junan hundon, tiel ilin li nun flatas.

'68 Sed karesi ilin estis tre domaĝe, ; Ĉar malantaŭ li la kan' ektintis aĉe. Venis jam lupino kun timiga krio, ; Nikolao! Frontas kontraŭ vi – furio! Baŭmas ĝi, la buŝon jam etendis tute, ; Per ungegoj frapas ĝi alvange krude, Sangavidaj dentoj klakas, blanke brilas; Bril' en luna nokto al fajrer' similas.

'69 Intertempe Toldi kion eblan faris? ; Ŝutis pugnofrapojn, ilin li ne ŝparis. Jam inundis sango de la lup' elbuŝe, ; Ŝvelis okulegoj el la nesto ruĝe, Lango en la buŝo lokon jam ne trovis, ; Klakaj, akraj dentoj nur ĝin mordi povis, Ŝajnas ĝi rabia hund', salivo sanga ; Estis el sovaĝa ĝia buŝ' fluanta.

'70 Ĉi duelo stranga Nikolaon tedis, ; Por batali helpon li de l' boto petis, Kiel vira bov', se ĝi per korn' batalas, ; Batas per pied' li, ke la lup' falas Alten, malproksimen; kanojn ĝi disrompas, ; Kien defalinta ĝia korpo bombas. Pum! Kaj ĝemo flugas – pro rebat' de l' tero, – ; En la lup' ne restis certe eĉ vivero.

'71 Ĉu diablo estas ĝi, ĉar jen, defalas, ; Ĝemas, rulas sin kaj jam denove staras; Flugas el la gorĝo bleko tre kolera, ; Nun ĝi iĝis preta por batalo vera. Lian ŝultron estas unge ĝi ŝiranta, ; Malfermita buŝo du manstreĉojn granda. Premas eĉ la postaj gamboj... Tragedio! ; Ĉi kruelan beston neniigu Dio!

'72 Ĉu sufiĉas tiom?... Kion vi imagas? ; Venas eĉ virlupo, dorson ĝi atakas. Kompatinda Toldi, kion vi inventos? ; Havu cent animojn, eĉ la lupoj venkos! Eco de ĉi knabo tre mirinda estas: ; Kreskas danĝerego, sed kuraĝ' kunkreskas; Certe sin li savos, scias mi, sen dubo ; Kaj neniam estos li manĝaĵ' por lup'

'73 Lian gorĝon mordos tuj la lup', sed vane, ; Toldi kaptas ĝian kolon ambaŭne, Premas li kaj cedas ungoj el la ŝultro, ; Paraliziĝinta lup' la finrezulto. Ŝvelas okulegoj, fluas larva sango, ; Haltis jam la spiro, pendas verda lango. Gia viv' ne fuĝis, restis enpremita ; Kaj la buŝ' por ĉiam iĝis malfermita.

'74 Toldi ĝian korpon svingas, per ĝi frapas ; Al virlupo, kiu ĝuste nun atakas. Venas ĝi sed trafas bato ĝin tre forta, ; Estas ĝi kuŝante sian inon morda. Ho, mirinde: Jen la vira lup' ekstaras, ; Sed la frapoj al ĝi renoviĝe falas. Tiel ĝin tradraŝas korpo de l' lupino, ; Ke ne reviviĝos ĝi ĝis mondfino.

'75 De la sovaĝbestoj Toldi sin jam savis. ; Por sidloko li nur marĉmonteton havis. Ĉe l' piedoj kuŝis korpoj du lupidaj. ; Ili jam ne spiras, estas distretitaj. Kuŝas ambaŭ mortaj lupoj fore, pare, ; Vidis ilin Toldi en lunlumo klare. Al la marĉo fridan lumon disŝutanta ; Estis plena luno per vizaĝo granda.

'76 Sidis Nikola' kaj ege cerbumadis. ; Ne nur tial, ĉar la lupojn li kompatis: Strangan lupon donis al li sia fato, ; Kiu manĝi volas lin – en bild' de frato. Kial min la propra frato volas manĝi? ; Kial frat-pendigon volas li aranĝi? Kiam estis mi al mia frat' domaĝe, ; Ke Georgo montru dentojn ĉi-sovaĝe?

'77 Ĉi konduto lia estas ja – sen dubo – ; Multe pli malbona, ol konduk' de l' lup'. Nur la neston ŝirmis tiu besto kampa, ; Ne ĝenite estus ĝi ne atakanta. Murdi ĝin instigas sole nur malsato, ; Tuj ĝi restos pace sen malsata stato. Nome ĝi el greco kaptas por ĝi bruton, ; Kontraŭ siaj fratoj ne aplikas trudon.

'78 Frat' Georgo, kion volas vi atingi? ; Kial volas mian vivon vi estingi? Ĉu nur frata sango solvus zorgon vian? ; Ĉu ekhavi volas vi bienon mian? Se eĉ lupoparon mi per mano ĉifas, ; Kial ne lin, kiu pri mi sangsoifas? Aŭ la homa vivo multe pli rezistas? ; Ĉu nemortigebla ĉi Georgo estas?

'79 Haltu Toldi, haltu, murd-intenco haltu, ; Kontraŭ via frat' ne sangsoife fartu! Sciu: Frata sang' kaj lia fin-stertoro ; Krius venĝpostule al la Di-sinjoro! Se estingus frata sang' la venĝsoifon, ; Certe por vi murdus vi eternan vivon! Vivas Dio, vidas ĉion el ĉielo, ; Fidu al li punan venĝon de l' afero.

'80 Nun instinkto sia al li ion diris. ; Tuj ekstaris li kaj al la lupoj iris, Prenas ambaŭ li kaj sur la ŝultron metas. ; Nun li sur danĝeran vojon iri pretas. Tra l' kanej' li iras haste kaj impete, ; Larĝan koridoron tretas perpiede. Sur la dorso pendas lupoj – ĝis kalkano; Al patrina domo iras jam infano.

, & Sesa kanto:

(×:; **Panjo de Georgo – ŝi vidvino estas – ; Filon Nikolaon bedaŭranta estas.**)

'81 Bele falas al la preĝejtur' lunlumo, ; Vilaĝgrande blankas mur' de l' patra domo. Frukta ĝardenego ĉe la transa flanko, ; Sur la step' arbaro sajnus ĝi – pro granda. Ŝia dormoĉambro estas apud pordo, ; Kiu malfermiĝas ĝuste al la korto. Rosmaren' dekoras fenestreton flore, ; Tie kaŝrigardas ŝia filo – sole.

'82 Nikolao rosan herbokovron tretis, ; Kie li la lupojn sur la teron metis, Piedpinte, – kvazaŭ estus li ŝtelanta, – ; Iras al ŝlosita pordo surveranda. Longe aŭskultadas ĉie li, sed vane, ; Ĉar nur lignovermo ronĝas tre ĉikane. Ĉu li frapu? Ĉu ne?... Lia man' hezitas. ; Eĉ la kuraĝulo time nun meditas.

'83 Kial nun timemo povis al li fali? ; Li kuraĝus ja eĉ kontraŭ drak' batali! – Pro gardem' ne frapas Nikola' la pordon, ; Ŝin ne timvekigi... tio faras zorgon. Povus esti, ke ŝin trafus tim' sovaga, ; Ŝi malfermi pordon estus malkuraĝa. Se la patrineto ekkriadus time, ; Ŝanĝi vortojn kun ŝi malsukcesus fine.

'84 Li do siajn lupojn sur la ŝultron tiras ; Kaj al transa flanko de la domo iras. Ene kaj ekstere dormas homoj, bestoj, ; Eĉ la hundoj dormas en la pajlaj nestoj. Malfermitas pord', jen lito de Georgo, ; Lun' arĝentan tolon kovras al la korpo. Vice – antaŭ domo – sub la tegmentrando ; Kiel ursoj vintre, dormas lia bando.

'85 Dormas ĉiu, do li ne hezitas multe, ; Siajn lupojn metas sojlen li deŝultre, Lancojn servistgrego ĉe la muro tenas, ; Ilin Nikolao vice manen prenas. Vestojn de l' servistoj najlas li altere, ; Ili ne leviĝu – ĉe neces' – libere. Dormas jen Georgo, apud li la sabro. ; Se lin ne forportis, portos tuj diablo.

'86 Rigardadas lin la juna Toldi-filo, ; Kiel iras en lin ronke ĉiu spiro? Sola mana premo pelus for animon, ; Trovus tuj ronkad' por ĉiam sian finon. Nikola pensadas: "Vin mi murdi povus, ; Estus tre merite, se ĉi man' sin movus, Sed, ĉe lasta fojo nun mi ne domaĝos. ; Eĉ ĉeeston tamen por vi mi mesaĝos,

'87 Lupa par' anoncos por vi ĉi viziton." ; Ilin li duflanke metas sur la liton, Dume diras flustre: "Baj-baj, dormu bele, ; Apud via frato dormu vi fiere..." Nun li al la panjo iras tra la pordo. ; Ĉe la tablo sidas triste ŝi sen vorto. Pugnojn sur tabulon de la tablo metis, ; Kapon sur la pugnojn, tiel ŝi kvietis.

88 Vane kaŝrigardis ŝin la sonĝo dolĉa, ; Ŝia trist' rezistis al la forto sorĉa. Sed ĝi – ankaŭ trompe – nepre venki penis, ; Ĉar mantelon de la frosto prunteprenis. Tiel ĝi enŝovis ruze sin ĉenuke, ; Vadis ĝis kalkan' kaj reen, dorson pluge, Korpon sensentigis, faris ŝin ebria, ; Fine ĝi sukcesis, venis dormo ŝia.

'89 Ŝia dormo daŭris tamen ne tro multe, ; Eĉ brueto pelis for ĝin senindulge. Ŝi tuj ekvekigis pro l' unua sono, ; Sed jam kuraĝigas ŝin la juna homo: "Kara panj' ne kaptu vin timemo granda, ; Al la dom' ne estos mi danĝer-faranta, – Kvankam nokte, – kvazaŭ mi fantome venus, ; Scias vi, min tage oni murdi emus."

'90 Lia voĉo por ŝi portis tuj trankvilon, ; Premis kaj brakumis, kisis ŝi la filon; Sur vizaĝ' sen kisoj loko ne restanta ; Tiom, kiom sola groŝo estas granda. "Ho, rekonu vin en nokta ĉi apero! ; Pro vi preskaŭ murdis min la senespero. Sed – je Di' – nun kial mi ne estas muta? ; Jen sinjor' Georgo en la hal' apuda!..."

'91 Tiom diris ŝi kaj haltis ŝia vorto, ; Ne nur pro danĝer', ŝin lasis for la forto. Ŝi brakumis lin kun koro emocia, ; Longan, mutan kison donis buŝo ŝia. Sentas Nikola', ke tremas ŝi, do bele ; Tenas ŝin, ne falu lia panj' altere, Kvankam ankaŭ li mem tre emociiĝis, ; Eĉ li devis peni, ĝis rekonsciiĝis.

'92 Resti ĉiel forta! – jen li sin instigis, ; Sed la nazolobon ĉu pinglaro pikis? Kvazaŭ antaŭ nazo oni fajlus krenon, ; Kies tord' superas ĉiun lian penon. Fluis jam la larmoj, fluis jam sen limo, ; Al vizaĝo de la kara naskpatrino. Kiel akvoj, kiuj el du montoj fontis, ; Kune fluas plu, se ili sin renkontis.

'93 Revenegis sian forton li ensine, ; Larmojn al la blankaj haroj viŝis fine; Repreninte sian forton li ekstaris, ; Al la ploregemo iel finon faris. Nun al kara panjo diris li parolon: ; "Iom vi ĉesigu ĉi-kiseman volon, Ĉiun mian tempon ŝarĝas tasko granda, ; Nun adiaŭ-diri estas mi volanta.

'94 Ŝajnas senespere, ke mi hejme restu, ; – Al Georg' la Dio same kruda estu, – Nun malbone estus plu inciti faton. ; Mi foriros, ĉar ne volas murdi fraton. Diras mi: La triston lasu vi, patrino, ; Liberigu vian koron de la timo, Mi foriros, tamen ĉiel mi revenos, ; Kredas mi la Dion, min li certe benos.

'95 Grandan forton havas mi en ambaŭ brakoj, ; Ĝin mi ne perdigos per levad' de sakoj, Ĉar mi estas filo de heroo fama, ; Estus granda honto ne fariĝi sama. Iros mi al Buda, estos kavaliro, ; Al la reĝ' prezentos ion dum turniro, Kio por la reĝa moŝto estos rava ; Kaj Georgon trafos enviego flava.

'96 Tial – kara panjo – bele vin mi petas, ; Bone estos, se vi plu al plor' ne cedas. Eĉ mortint' eterne ne mortinta restas, ; Kial lin priplori, kiu viva estas?" Li parolus eĉ plu al patrino kare ; Sed la hundoj bojis, li ekaŭdis klare. El la hundbojigo li konstatis saĝe: ; Estis hejmenporti lupojn – tre damaĝe.

'97 Nome kolerigis li la hundajn trupojn, ; Ĉar li kune portis hejmen siajn lupojn. Devis li rapidi pro la hundbojigo, ; Antaŭ, ol vekigi povus servistregoj. "Mi ne povas resti nun, Patrino komprenu, ; Dev' foriri.. vin la bona Dio benu! En la mond' vin trafu ĉiam beno dia, ; Kor' deziras, ankaŭ en la mond' alia."

'98 "Benu, benu..." Tiom ŝi diranta estis. ; Kiu kiun benu, en la pensoj restis. Scias ŝi, ke vivas en ĉiel' doktoro, ; Aŭdas li dezirojn, plendojn de la koro. Kiam de l' patrino sin la filo ŝiras, ; Mankas lango, kiu ŝian triston diras. Al patrino-animo la filon ligas ligo, ; Sentas ŝi: Ŝiriĝas tio ĝis radiko.

'99 Kreskis tre la bruoj de l' bojantaj gorĝoj, ; Venis kun blekaĉo ili ĝis la pordoj. Tiom – por Georgon vekigi – jam sufiĉas, ; Ke la servistar' kun bru' surpiediĝas. "Kiu estis? Kiu faris ĉi skandalon?" ; Li lamentis, ĉar li trovis lupoparon. "Certe Nikolao, tian faras nur li! ; Persekutu, kaptu ĉi aĉulon tuj vi!"

'100 Ĉu vespeg' kolera iĝis ĉiu homo? ; Tiel agas ĉiu en la tuta domo. Ĉiu serĉas, stumblas unu al alia, ; Perpiede, rajde, kiel trup' mania. Kien, kial kuri? – Scias nur ĉielo. ; Same kuras nur la frenezul' sen celo. "Estu fine ordo!" – jen Georg' postulas. ; Li ekiras kaj la tuta greg' kunkuras.

'101 Ĉu patrino aŭdas tiun venĝ-invadon? ; Sonon de ĉaskornoj, kriojn, hundbojadon? Ĉu ŝi aŭdas: "kaptu!" – jen Georg' ordonas, ; Ĉu ŝi scias: "kaptu!" – kontraŭ kiu sonas? Ŝi nenion aŭdas... Dum malhel' vualis ; Lin, ŝi pro senforto preskaŭ teren falis. Falis ŝi surliten – kapo sur kuseno – ; Dio scias, kiom daŭris ŝia sveno.

, & Sepa kanto:

(×:; **Dion tre kortuŝis ŝia lamentado, ; Jen Li: Mi haltigos venĝon de la frato.**)

'102 Kiu jam nenion havas sur la tero, ; Li ne timu, venos helpo el ĉielo. Kiel Nikolaon nun la Di' protektis? ; Grandan nubon antaŭ lunon li direktis. Nigris jam la nokto, ĝi al peĉ' similis, ; Terurege tondris, bruas, fulmoj brilas; Forta fulm' al unu homo sendis morton ; Rapidegan, li ne diris eĉ vevorton.

'103 Ĉi afer' ne ŝajnis ŝerco por Georgo, ; Pro la fajraj fulmoj kreskis lia zorgo; Do la disajn hundojn korne li revokis, ; Kio ankaŭ liajn homojn al li logis. Mateniĝis jam, dum kun malseka trupo ; Hejmenvenis li ĝis enireja ŝtupo, Sed kolero brulis en li pro l' afero: ; Lia kordeziro ne estiĝis vero.

'104 Tiunokte fuĝis Nikola' sen dormo, ; Vidalvide kontra pluvo, fulmoj, ŝtormo. Nur aŭror' forpelis tiujn per sun-ago. ; Li sur stepo trovis sin ĉe l' hela tago. Ĉu kun li vagadis tie io plua? ; Nur la brila sun' sur firmamento blua; Sed rapidis ĝi, lin lasis for – por ega ; Kaj senamikeca, nigra nokt' malseka.

'105 Jam trifoje same... Je la kvara tago ; Grandaj montoj naĝis sur miraĝa lago. Lia gaprigard' ne surmiraĝe restis: ; Nekonataj de li ĝis nun montoj estis. Li rapidis, kvankam estis jam tre laca. ; Fine ĉe vesper' la fortikaj' amasa De la reĝ' aperis por la rigardanto. ; Nikolao estis jam sur fama-kampo.

'106 Tiu fama kampo apud Peŝto kuŝas. ; Lin la vesperiĝo ĝuste tie tuŝas. Ĉe tombej' okazis renkontiĝ' ilia; Nigris nova tombo antaŭ knabo nia. Kies tombo nigras, ter' sur kiun pezas? ; Tio Nikolaon eĉ ne interesas. Sed la longa, nigra vest'... Je Di'! Rebuso: ; Ĉu patrino lia kaŭras ĉe la kruco?

'107 Ne la panjo kaŭris tie, nur simila. ; Ŝtono malmoligus ploro maltrankvila. Eĉ pli molas, ol la ŝtono lia koro, ; Do li kompatema iĝis pro l' doloro. Pro kompat' li iris al la trista ino, ; Ŝin demandis: "Kiun perdis via sino?" Ŝi – vidvino certe – kun vizaĝo pala ; Fine ekparolis inter plor' amara:

'108 "Kara, ne demandu, perdis mi du virojn. ; Ĵus mi entombigis ambaŭ bravajn filojn. Ĉeĥo murdis ilin sur Danub-insulo, ; Ho, ne liberiĝu de l' infer' ĉi ulo!" Haltis vort', eĉ tiom ŝi nur plore diris, ; Balbutante, ĉar ŝin dolorego ŝiris. Ŝi surgenuiĝis ĉe l' monteto tomba ; Kaj ploregis sonis kun ĝemado sombra.

'109 Tio daŭris longe. Nikola' atentis ; Kaj la finon de la ploro li atendis. Foje – eble ŝajne – cedis jam doloro, ; Ĉar mallaŭta iĝis iom ŝia ploro. Toldi ekparolis: "Mi tre scivolemas, ; Sed aferon tutan klare ne komprenas: Kiu kiujn murdis, kial? Vi parolu, ; Ĉu ne restis, kiu ilin venĝi volu?

'110 Ŝi – forgesiĝinta pri la kordoloro – ; Diris inter larmoj plendojn de la koro. Estis ŝi maldika, fartis lace, pale, ; Nigra okulparo sidis transvuale. "Ĉu pro sang' postulas sangon via diro? ; Ho, por venĝi sangon jam ne restis viro. Mia koro iĝis stoplejejo seka, ; Kiun senspikigis ĵus falĉilo ega."

'111 Ŝin li ekkonsolis: "Larmoj, ve, ne savaj, ; Ve, ne reviviĝos viaj filoj bravaj. Trankviliĝu kara, vetas mi je Dio!: ; Morgaŭ venĝos mi mem!" – diris kun pasio. "Mi afable petas, faru nun oferon, ; Diru tre detale tutan ĉi aferon! Ankaŭ mi vidvinan patrineton havas, ; Do ne miru, se min venĝa volo trafas.

'112 Do la oldulino streĉis sian forton, ; Plendis al la juna viro sian sorton: "Sur la turnirejo de l' Danub'-insulo ; Dueladas iu ĉeĥa fortunulo. Fieradas li kaj malestime krias, ; Li pri nia gento moke ironias, Frontis lin por viv' aŭ morto bravularo, ; El vidvinaj, orfaj larmoj iĝis maro.

'113 Al turnir' hieraŭ miaj filoj iris. ; – Pri la brava paro duonlando miris, – Kuŝas ili ambaŭ kune ĉi sub tero, ; Post bonegaj filoj restis nur sufero. Tuta land' jam timas, eĉ la reĝo hontos, ; Se jam morgaŭ kontraŭ li neniuj frontos. Ĉar pri nia gento morgaŭ frumatene ; Jam denove sonos liaj mokoĝ gene."

'114 Toldi kavaliran taskon do ricevis. ; Al la oldulin' plu diri li ne devis. Post adiaŭ li en urbon Peŝt' ekiris, ; Kie grandajn agojn fari li deziris. Iris sur la stratoj kun impet' li haste, ; Kvazaŭ ilin bone konus larĝe-vaste. Kvankam nur vagadis tiu povra homo, ; Sen kvartir', sen pano kaj kun poŝ' sen mono.

.....

, & Oka kanto:

(×:; **Fuĝon de la frat' la reĝo ja kompatus, ; Nikolaon en la korto vidi ŝatus.**)

'115 Faris sian planon jam Georgo saĝe. ; Diras mi: Li agis ruze kaj sovaĝe. Daŭris jam tre longe lia planfarado: ; Kiel ekposedi parton de la frato?! Li direktis tuj al Buda sian iron ; Por starigi kontraŭ Nikola' kaptilon. Elseliĝis li kaj al la reĝo iris ; Kaj pri l' juna frato ĉi sciigon diris:

'116 "Mia reĝa Moŝto! Jen amara tasko, ; Ve, mi vin sciigi devas sen prokrasto, Task' amara, ĉar la sang' – ne akvo estas, ; Mia frato ĉiel mia frato restas. Ŝajngante larmojn li – por plor-stimulo – ; Prem-puŝadis forte tukon al okulo. Ruĝis jam palpebroj pro l' frotado granda, ; Sed la reĝo estis larmojn ne vidanta.

'117 Nun Georgon tiaj reĝaj vortoj trafas ; "Ĝis nun ne menciis vi, ke fraton havas! Kial en la korto lin vi prisilentis? ; Antaŭ min ne gvidis lin kaj ne prezentis?" "Ho Majesto reĝa" sonis ĉi respondo ; "Ĉar por mi funebro estas li kaj honto. Ve!" – kaj sekvis tiun veon ĝemo granda, – ; "Reĝfavoron estas li ne meritanta.

'118 Nikola' dekjara estis, kiam morto ; Rabis for la patron kaj li restis orfo. Mi – anstataŭ patro – lin eduki volis, ; Iĝu li bravulo, pene mi fervoris. Sed li drinkis, stulta kaj nenifarema ; Restis, kvazaŭ estus li kampul-devena. Restis hejme, kvankam forton ja li havas, ; Sed la lukto, peno lin neniel ravas."

'119 Jen respond' de l' bona reĝo: "Ne tro plaĉas ; Via sinkonduto, ĉar vi lin damaĝas. Ĝus vi diris: Estas lia forto granda, ; Kial li batalon estus malŝatanta? Kio estis, estis.. venis nun okazo, ; Tuj venigu lin al mia reĝpalaco En lernejon mian. Se li ne lernemos, ; Kiel senrangulo tamen li konvenos."

'120 "Dankon diras mi pro via reĝfavoro, ; Sed maldigna estas jam li por parolo. Ve, perdiĝis mia juna frat' esence ; Li nobelan homon murdis – kaj intence. Ve, ke mia buŝ' per jenaj vortoj plendis. ; Li soldaton mian en la morton sendis." Falas nun Georg' al ŝton' sanktuloforma. ; Lin la reĝ' rigardas kun vizaĝo morna.

'121 Kial ekmorniĝis tre la reĝvizaĝo? ; Tion nun demandus kiu – kun kuraĝo? Ĵusa eksilent' ĉu ŝanĝis reĝhumoron, ; Ĉar la Majestulo diris ĉi parolon: "Por indulg' troviĝas tamen maniero, ; Venu li al Buda urĝe – por duelo Kontraŭ l' ĉeĥo, eble venki li sukcesos ; Kaj perejo jam de miaj homoj ĉesos.

'122 Lasu vian fraton veni al turniro! ; Punu lin, se povos ĉeĥa kavaliro, Sed se Nikolao venkos, – homo brava ; Estas li, – merita por indulgo sava." Malfavore sonis reĝa vort' ĉi-foje, ; Do Georg' 'bonkora' ĝemis jen malĝoje: "Ĉi favor' malfruis, ĉar al vasta mondo ; Fuĝis mia frat', ve, kiel vagabondo.

'123 Ĉu arbaro estas lia hejm', aŭ bosko? ; Adiaŭis li nur de l' pordega fosto. Li kaŝiĝis tute, sin li mem ekzilis, ; Dio scias, kien mia frato iris?" Kaj Georg' lamentis – plene de insido. ; – Por bieno frata pelis lin insido. – Montris nun kaŝitajn ungojn, veran volon, ; Kiam ĉi-direkten turnis li parolon:

'124 "Laŭ ĉi-monda leĝo jam la frat' perdiĝis ; Kaj bieno lia por mi herediĝis; Jam mi rajte povus preni lian parton, ; Sed toleri eĉ ne ŝatus mi rigardon De la malamikoj, kiuj laŭte dirus ; "Jen, Georg' la parton de la frat' dezirus!..." Pelis fraton li al sorto vagabonda, ; Por ke lian parton estu akironta.

'125 Gardu Dio min, ke prenu mi la lian! ; Ĝenan kalumnion aŭdu mi envian! Krome kiu savos min, ke ne atakos ; Min li, mian kapon – pro venĝem' – ne hakos? Tion por eviti jen intencoj miaj ; Mi la lian metas al piedoj viaj. Via Moŝt' la dignan homon certe trovos ; Kaj per reĝ-donaco lin honori povos.

'126 Flatis plu Georgo kaj kliniĝis forte. ; Sed la reĝ' divenis nediritan vorte, Ke Georgo Toldi ion ne emfazis, ; Ke por kio ĉiu lia ag' okazis? Nepre reĝan ĉarton volis li ekhavi, ; Ĉe diskut-afero per ĝi volis pravi: "Jen donac-letero!" – li fiere dirus, ; Se post temp' indulgon Nikola' akirus.

'127 Froste alridetas lin la reĝo saĝa. ; Venis post moment' al li ideo plaĉa: "Bone! Frata parto estas akceptita ; Kaj por havi ĝin – vi estas plej merita, Nur kondiĉon solan devas mi akcenti ; Se vi morgaŭ tiun ĉeĥon povos venki! Fiksu lian kapon al ĉi tiu muro, ; Mi stampitan ĉarton donos kun plezuro!"

'128 Ruĝis jam Georgo, pli, ol kankr' en supo,
; Kovris sunan brilon por li griza nubo,
Ŝtonsanktula vico antaŭ li ekdancis, ; Kontraŭ
sven' luktante korpon li balancis. Frosto
sur la dorso tien-reen kuris, ; Sur la korpo ŝvito
kun la frost' konkuris; Iĝis li lacega kaj ne
restis sango ; Por satigi kulon en la pala vango.
.....

'129 Fine ekparolis li per lasta forto: ; – (Triste
li respondis al la reĝa vorto) – "Mi al vi
donacis ĉion kun honoro, ; Mi abdikis, restu
pura mia koro." Post adiaŭ al si vokis li
husarojn, ; Rajdis hejmen por ke ŝiri siajn
harojn, Bati pugne frunton... Ĉiuj – el
anguloj – ; Lin rigardis: Kiam ligi lin per
ŝnuroj?

, & Naŭa kanto:

(×:; **Kuras taŭr', ŝnuregoj disrompitaj estas,
; Hepatpec' al Tholdi nun ĵetita estas.**)

'130 Luno faras jam la Peŝtajn stratojn lumaj, ;
Blankas domaj vicoj, nigras tuboj fumaj.
Ŝindaj dom-tegmentoj nekutime altaj ; Pendas,
kvazaŭ murojn ĝis la ter' tegantaj. Kredus
ni, ke oni loĝas subtegmentojn, ; Tial vidas oni
tegment-regimentojn. Urbomeze oni
domojn etaĝigas, ; Ni sur ili plurajn
tegmentrandojn vidas.

'131 Pro l' vagado multa iĝis Toldi laca, ; Do
eksidis li al benko ĉepalaca. Venis
gesinjoroj – tuta homa fluo – ; Ilin rigardadi
estis jam enuo. Pro malĝojo granda klinis li
la kapon, ; – Poŝ' malplena faris trista nian
knabon, – Fruktajn, fungojn, ovojn manĝis li
kelkfoje, ; Kion dum kvar tagoj trovis li
survoje.

'132 Bru', krieg' subitaj scivolemon streĉas: ;
Ĉu brulad', inund', aŭ malamik' sieĝas?
Nek inund', bruado, nek la malamiko, ; Sed
alio estas kaŭzo de l' paniko: El buĉejo
kuris virbovego muĝa, ; Ĉar la hakilega bato
estis fuŝa. Flaras ĝi la sangon bleke kaj
kolere, ; Kiu fluas sur la bruston elorele.

'133 Venis buĉistaro kun diversaj aĵoj: ;
Stangoj, hakilegoj kaj ŝnuregaj maŝoj.
Kiam sonis al la hundoj laŭtaj voko, ; Homoj
estis jam en sendanĝeraj lokoj. Ĉi buĉej'
posedis fortajn sep sanghundojn, ; Kuris ili,
mordis al la taŭro vundojn, Tiras voston,
bruston kaj orelojn kaptas, ; Ĉiun fortostreĉon
por la cel' adaptas.

'134 Kiam unu hundo mordis kun kruelo ;
Doloregan vundon de l' virbovorelo, Blekis
kaj skuegis sin la besto. Kraŝoj ; Egaj sekvis
tuj por ĉi 'orel-pendaĵoj'. Flugis jam la
hundoj. Rigardantoj gapas: ; Hundokorpaj
faloj domajn murojn frapas. Se en hunda
buŝo restis peco sanga, ; Kun koler' la hundo
estis ĝin mordanta.

'135 Sonas hund-instigaj vortoj: "Kaptu, kaptu!"
; Turnas sin la bovo, ke la hundojn traktu:
Kiu hund' kuraĝas tuŝi ĝin, tuj jelpas, ; Ĉar ĝin
longa korno foren flugi helpas. Aŭ ĝin
ĵetas korno al apuda korto, ; Aŭ senviscerigas
ĝin la bata forto. Kiu farenaĵ' do por
buĉistoj restis? ; Ili mortajn hundojn
instigantaj estis.

'136 Kaj la taŭr' sovaĝa, kiel ŝtorm', aŭ fato, ;
Ne rigardas, kiel longas tiu strato, Kiun
vidas, tiun pelas ĝi – muĝante, ; Kuras ĉiu de
la certa mort' fuĝante. Kri' virina jam pri
malesper' atestas, ; Kaptu, al aliaj ĉiu vir'
sugestas, Sed por vere bridi mankas
kuraĝulo. ; Ĉiu kaŝus sin eĉ en la musa truo.
.....

'137 Nikolao sin per fuĝo ne defendis, ; Li la
taŭron sur la stratomez' atendis. "He, vi
bubo! Kial vi freneze agas? ; Vidu, kolerega
taŭro vin atakas!" Laŭtaj vortoj lian kapon
preteriris, ; Vidis li kaj aŭdis, kion oni diris.
..... Nur kriadu – pensis Nikolao en si, ; Ĉar
atent' necesis por la beston bremsi.

'138 Ĝi ekvidis, ke li staras sur la strato, ;
Sonis bleko, ŝutis polvon huf-batado, Tiel
plugis teron ĝia korn' per forto, ; Kvazaŭ
grenventaĵon ŝutus ligna forko. Nun la
besto kapon klinas kaj impetas, ; Frontas
kontraŭ Toldi, jam ĝi piki pretas. "Jen por
li la fino!" – tiaj ve-kriadoj ; Sonas el fenestroj
de la Peŝtaj stratoj.

'139 Fin' apenaŭ! Al la ter' bategas boto, ;
Ekkriegas li laŭ tondra son-eksplodo, Ĉi
lertaj' la beston konsternigis forte, ; Dum li
ambaŭ ĝiajn kornojn kaptas torde. Al
buĉej' la taŭron li je kornoj tiras: ; "Nu,
buĉistoj, venu!" Toldi laŭte diras. El
kaŝejoj ili elrampadas time, ; Stangojn kaj
ŝnuregojn kune portis fine.

'140 Al stangeĝ' la beston ili forte ligis, ; Fortajn maŝojn al la kap', pied' aplikis. Spektantar' – disiris. Estis eniranta ; Eĉ la buĉistar' al ripozej' malgranda. Al la kap' de Toldi venis nun ideo: ; "Mi tranoktos nun en tiu ĉi buĉejo. Por kuseno trabo estos oportuna, ; Por kovril' konvenos flava helo luna."

'141 "Kion vi imagas?" – sonas vort' kun moko: ; "Estas ĉi buĉejo ne gastiga loko!" Oni lin priĵetis per hepato granda – ; "Kaj nun estu al la panja trist' iranta!" "Savis mi cent vivojn kaj li min priĵetas ; Per almoza pec'..." la knab' en si ripetas. Lasis li surtere ĝin kaj hundo venis ; Malsatega, kiu dente ĝin fortrenis.

'142 Ire ofte aŭdis li: "Jen, tiu kaptis ; Ambaŭ longajn kornojn, brave li baraktis." Fine hejmeniris de sur strat' la homoj, ; Kelkaj nur rigardis el pordegaj fonoj. Sur fenestroj oni fermis jam tabulojn, ; Sur la domprdegoj fermis eĉ serurojn. Sidis sur la stratoj nur silent' – malhome... – ; Pensis Toldi: "Kiam estos jam mi dome?"

'143 Pensoj kirliĝadas en la fil-animo, ; Antaŭ li svingiĝas bildo de l' patrino. Kiam ĉe la lasta foj' li hejmeniris, ; Kiel ŝi lin kisis kaj adiaŭ-diris. Ankaŭ tiam estis nokto mut-silenta, ; Ankaŭ tiam ŝutis lumon lun' arĝenta, Samfermita iĝis al li propra domo. ; Ankaŭ nun ne donas al li lokon homo.

'144 Bildo de l' patrino al li malaperis ; Kaj jam pri l' vidvino liaj pensoj ŝvelis. Kiel ploris ŝi kaj knedis siajn manojn, ; Ĉar la ĉeĥo murdis ŝiajn du infanojn. La promes' en kapon venas, ke li kontraŭ ; Tiu ĉeĥ' turnire devos lukti – morgaŭ. Sen kiras' armil' kaj ŝild' mi kiel frontos? ; Certe tiu ĉeĥ' al mia voĉ' respondos:

'145 "Kion kontraŭ mi vi volas?" Kun grimaco ; Moke li demandas: – "Kie via madzo?" Ĉu min oni lasos iri al turniro?" ; Ĉifonulo flanken!" – sonos moka diro. Triste sur la Peŝtaj stratoj iras Toldi, ; Ĉar la zorgoj volas lian koron tordi. Ofte haltas li – la teron fiks-rigarde, ; Kvazaŭ ion trovi volus li – hazarde.

'146 Nun subite iĝis vigla lia vango. ; Kuri lin instigis bolantega sango. En tombejon kuris, kiel li nur povis, ; Kie li vidvinon ĉe la tombo trovis. Kuris li, ĉar eble ĉi supozo pravas, ; Ŝi armilojn certe de l' du filoj havas. "Pruntos ŝi kaj povos mi sukces-rikolti..." ; Sed, ho ve, fortunis eĉ esper' de Toldi.

'147 Serĉas ĉie ŝin li en la muta korto, ; Sed vivan' ne estas tie, nur la morto. Kie estas nun ŝi?... En la mutaj domoj ; De la urbo loĝas kiom mil da homoj? Sentas li, ke vanas ĉiu vol' sopira ; Kaj promeso pri la tasko kavalira. Estis lia ĵuro nur facila ludo. ; Petolema sorto! Kial ĉi konduto?

'148 Ĉar vivantaj homoj pelis lin el stalo, ; Kuŝas li en friska kort' de mortintaro, Tre malsekas ĝi pro rosaj diamantoj. ; Nokto larmis ilin, ne la heredantoj. Kuŝas li, rigardas al la laktovojo, ; Pri la kaŝirad' li pensas kun malĝojo. Ŝajnas, kvazaŭ estus birdo forflugema ; Eĉ esper' velkinta en la koro trema.

, & Deko kanto:

(×:; **Petis patrineto de Georgo Tholdi: Panon el sekal' servisto portu por li.)**

'149 Se diskreditiĝis eĉ esper' ludema ; Kaj la vigla, povra koro iĝis splena, Sendas tamen tiu sonĝon multpromesan, ; Ke mildigu ĝi la sorton malkaresan. Songis Toldi pri la kontraŭĉeĥa venko, ; Pri indulgo reĝa... – Jen la ĉef-evento: Tiom ne validis gemoj de l' armilo, ; Kiom ĝojaj larmoj de l' patrin' pro filo.

'150 Pelis for la sonĝon akra huf-batado. ; Li rigardis ĉe la hela lun' al strato, Kiu ĝuste apud ĉi tombejo gvidis. ; Sur la strat' rajdantan homon li ekvidis. Kiun? – Toldi mem ne kredis ĉekomence, ; Kiam li konstatis: Tie rajdas Bence! "He, vi kien iras, kara Bence olda? ; Di', ĉu estas mia fat' mizerikorda?"

'151 Jam la servutulo brava vane dirus ; Falsan nomon, ruze vane li babilus. Toldi ŝiras lin de sur la sel' ĉevala, ; Kisas for la polvon de l' vizaĝo pala. Bence estis vere kompatinda homo, ; Ĉar li kredis: "Venis el tombej' fantomo". Por klarigi ĉion Toldi longe penis, ; Ĝis la okazaĵojn Bence ekkomprenis.

'152 Fine li komprenis ĉion kun sukceso, ;
Kion ĝis la mort' ne viŝos for forgeso,
Restos en memor' la ĉetombeja vojo ; Kaj la
ektimiĝo pro la granda ĝojo. Bence –
nekredeme – ĉiam plu cerbumis, ; Tutan
korpon li de Toldi trafingrumis. Larmoj
ekinundis, ekfluegis fine, ; Kiel falas pluvo el
ĉiel' senlime.

'153 Toldi ekrakontis pri l' okazintaĵoj, ; Volis
li paroli nun pri ĉiuj paŝoj, Tamen – ĉu
mirinde? – Liaj vortoj strangis: ; Ĉiu tria vorto
pri l' patrin' demandis. "Kiel fartas ŝi? Ĉu
trafis ŝin malsano? ; Ĉu malĝojis ŝi pro perdo
de l' infano? Ĉu eĉ nun diboĉas hejme frat'
alia? ; Kiel lin toleras patrineto mia?"

'154 Al la juna mastro do rakontis Bence: ;
"Via panjo fartis bone dekomence, Ĉar la
sekvan tagon jam Georg' foriris, ; Malĝojego
pro li ŝin neniel ŝiris. Sed vin, Nikola' ŝi
ĉiel vidi volas, ;

Ien ajn vi iris, – tiel ŝi parolas – Serĉos vin
ŝi certe, – jen de ŝi mesaĝo – ; Eĉ, se daŭros
mejlojn cent la forvojaĝo.

'155 Ankaŭ min ŝi sendis for – kun jena tasko:
; "Karan Nikolaon serĉu vi kun hasto, En
negoc' prizorgu, flegu lin fidele ; Kaj lin servu
bone, iru tiucele. Kien ajn li iros, via
akompano ; Sekvu lin, vi restu ĉiam ĉe la
mano." Dirus Bence plu, sed jam mi devas
fini... ; Kiu povus tiom multe nun pririmi?

'156 Ĉi tombejo estos nun la dormohalo. ;
Bence donas grajnoj al la rajdĉevalo; Al
la sel' ligitaj grajnoj, pan' troviĝas, ; Kiom por
la best' kaj homoj du sufiĉas. Eĉ pansak'
malgranda de la selo pendas; Ĝis kubuto en
ĝin Bence brakon sendas, Post serĉado fine
solvas sin sekreto: ; "Jen panet', mi portis por vi
ĝin, mastreto.

'157 Ĝin la kara panjo por vi knedis, bakis ;
Propramane kaj ŝi mem la sakon pakis,
Poste ĝin konfidis al mi – jen ordone: ;
Netranĉite donu ĝin al li, – persone!"
Donas Bence nun do – kun tranĉil' la panon, ;
Toldi ĝin tranĉegus, ne domaĝas manon,
Sed ne duoniĝas pro ĝi ĉi paneto: ; La tranĉil'
rompiĝas en du – pro l' impeto.

'158 Bence ja trafatas nun de miro ega: ; "Ĉu
pro l' vento iĝis tiu pano seka?" Metis li la
ferojn unu al alia... ; "Ho, se kunfandiĝus vi..."
jen penso lia. Tamen Nikolaon malesper'
ne trafis, ; Se li jam enmane hejman panon
havis. Rompis senhezite ĝin li, nur per
mano; Falas io fera el la mez' de l' pano.

'159 Levas Bence ĝin kun granda miro vera: ;
"Ne ferpeco estas ĝi, sed ujo fera!" Ĝin
malfermi povas Bence sen ŝlosilo, ; Streĉas li
okulojn, gapas buŝ' – pro miro. Vidas en ĝi
multajn ormonerojn Bence. ; Venas el la buŝo
vortoj tiusence, Ke li maljuniĝis, sed ĝis
nun ne spertis ; Tiom da ormono... – forte li
asertis.

'160 Kiel tre ekĝojis Nikola' pro l' mono. ; En
la mond' nun jen la plej feliĉa homo! Pro l'
neatendita ĝoj' li kapriolis, ; Poste pri la sekva
tag' pensadi volis. Kiel armilaron, veston li
aĉetos, ; Kiel kapon de la ĉeĥo polven ĵetos,
..... Kio, kiel estos?... kio kiomspeca ; Logis lin
sorĉeme, kiel song' karesa.

'161 Kiam ĝoji super ĉio jam sufiĉis, ; Por
kalkuli monon ili eksidiĝis. Toldi elujigis
unu post alia, ; Kaptis ilin Bence al manplato
sia. Bence ekparolis dire al manplato: ; "Ĉu
vi ne jukemas pro la or-invado?" "Ĉit! –
Mi volas esti ĝuste kalkulanta!" ; Cent la
numero iĝis kaj ne malpli granda.

'162 "Nun aŭskultu pia servutulo Bence! ;
Naŭdek naŭ jen, prenu, gardu providence,
Sed la centan trinkos ni, ĉar mi soifas. ;
Facilanimecon bonhumor' motivas. Forte
kontraŭdirus tiu hom' bonega, ; Se la ladbotel'
ne estus tute seka. Ros' la eksterajon trafas,
sed la eno. ; Oni batus fajron per ĝi – sen
problemo.

'163 Ne tro malproksime ili iri povis, ; Kiam
drinkejeton nun konvenan trovis.
Konstruaj' malnova, aĉa, eĉ malpura. ; Sur la
step' troviĝas eble samobskura. Put'
baskula staras sur la korta loko. ; Bence sian
beston ligas al la trogo. Nikola' eniras,
batas al lintelo ; Tre malalta sian frunton pro
malhelo.

'164 "Drinkejestro, he, ĉu dormas vi, aŭ mortis? ; Meĉon, kune vinon kial vi ne portis?" "Mi ne dormas – ('kiun portis nun diablo') – ; Ĉu glaset', aŭ pindo staru sur la tablo?" "Nek glaset', nek pindo, eĉ ne gut' da vino, ; Se ne estos kruĉo ĝi kun larĝa sino!" "Hm!" – la mastro pensis pro la granda kvanto: ; "Estas nun trovata vera vin-ŝatanto!"

'165 Bence el pansako prenas tre aroman ; Manĝon, kio faras apetiton bonan. Manĝas Nikolao, manĝas kun plezuro, ; Homtrioj' ne manĝus tiom – dum konkuro. Jam la plena kruĉo sur la tablo staras. ; Toldi, – ĉu por lukto?, – same sin preparas Por duonon el la kruĉ' kvinpinda trinki. ; Bence jen: "Mastreto! Al ebr' ne sinki!

'166 "Ĉu mi volas, aŭ ne iĝi nun ebria? ; Tute ne koncernas vin afero mia! Dum la ĝojo ŝarĝas saĝo la animon, ; Pelu ni la saĝon for kaj trinku vinon!" Donas li la kruĉon al la veterano, ; Singardeme trinkas li – kun trema mano. Kontraŭ ebriiĝ' li kiel manipulis?: ; Ĉiujn glutojn kaŝe, zorge li kalkulis.

'167 Dum afer' ilia estis, – por plezuro – ; Zimbalona sono ekis el angulo. Muzikist' maljuna kuŝis ĉe la forno, ; Bruo de la gastoj vekis lin el dormo. Toldi kun la kruĉ' en mano tuj eksaltis, ; Dancis li surmeze, nur por trinki haltis. Preskaŭ ruiniĝis jam la domo trema. ; Bence ripetadis: "Estu singardema!"

'168 "Kial singardemo ĝenu nun la sinon?"; Kaj ĝis lasta guto trinkis li la vinon. "Al la vent' ŝutita estu nun angoro, ; Se nin trafi povis fine bonhumoro! Mastro! Tuj kun plena kruĉ' denove venu, ; Al la maljunul' kun pind' ke li ne tremu!" En la drinkejestro obeemo nestis, ; Li al Bence pindon prezentanta estis.

'169 "Ek! Festenu ni la triston el la sino, ; Mastro, se vi dormos, mankos tuj la vino! Fluu vino, trinku ankaŭ zimbalono!"; "Ho sinjor', prefere gin en min, por homo!" "Trinku propran vinon, nun mi pagos, mastro! ; Trinku do!" – "Domaĝos ĝi, sinjoro gasto." "Se ne trinkas vi la sukron de vinbero, ; Trinku ĉi-restintan kvanton tuj la tero!"

'170 Vino fluis sur la planko konsekvence. ; "Ej" nur tiom diris kap-skuinte Bence. Dancis Nikola' ĉi senbridega knabo, ; Trabon de l' plafono batis ofte kapo. Pro la bonhumoro kun kriado granda ; Multe li trinkanta estis kaj dancanta. Sed la veterano singardemis vere: ; Malpliĝis lia vino nur modere.

'171 Kiam eksilentis Bence, ne riproĉis ; Toldi, ke en lia kapo pez' ekloĝis, Sentis Bence: Stumble kuras for la forno, ; Dume sinkis li sur benkon pro malforto. Kiam ankaŭ nian knabon ĉio tedis, ; Li eksidis, manojn sur la tablon metis; Bluis sur la brakoj vejna ret' ŝvelanta ; Kaj ekdormis tuj la juna vir' giganta.

, & Dekunua kanto:

(×; **Portos tuj al unu el ni morton fato, ; Por mortint' neniel mankos jam boato.**)

'172 Vestis sin Aŭroro per velurmantelo, ; Kies ruĝ' duonon kovras de l' ĉielo. Ŝi ne fieriĝis en la vest' purpura ; Eĉ rigardis al la drinkejet' malpura. Strabokule ŝi tra l' fenestraĉo gvasas ; Muzikisto dormas ene, ŝi konstatas. Ĉu aliaj?... En la korta mezo Bence ; Frotas jam ĉevalon pura – pacience.

'173 Rigardadas ŝi al Buda, Peŝt' – sen dubo ; Propran bildon provas trovi en Danubo. Ŝi anstataŭ sia bildo tion vidas, ; Ke boato bruna en la mezo glitas. Ne alia remas, ol la Toldi-filo, ; Akvon li hirtigas haste per remilo. Pro la fortaj frapoj brilaj gutoj falas, ; Kvazaŭ falus gemoj, kiuj ruĝ-koralas.

'174 Dume li boate jam al Buda venis, ; Tuj ĝin rapidege al la bordo ĉenis, Saltis el boato li por haste iri, ; Bezonatajn ilojn volus li akiri. Armilaron por si, krome veston oran, ; Por la rajdĉevalo selon multkoloran. Hejme lia estis tiu best', intence, ; Vole ĝin kunportis por la mastro Bence.

'175 Ricevitaj ĉio. Granda ŝild' blazona ; Kaj dolman' senmanke, tute ŝnur-galona. Estas li kirason, kaskon aĉetinta ; Kaj eĉ perlan madzon, kiu jen: sep-pinta. Havas jam ĵetlancojn li, lancegon krome, ; – De forĝist' plej fama preparitajn bone -, Franĝan bridon, selon, kiu ore flavas. ; Ne malŝpari vorton: Li jam ĉion havas.

'176 Reveninte Toldi sin belege vestas ; Kaj per man' la madzon eksvinganta estas; Ruĝakapa suno ĵuse vekiginta ; Trovas tiun pecon rajte rigardinda. Ne aspektas jam la rajdĉevalo misa, ; Kiel ĝi alvenis, pro vojpolvo griza: Nigre brilaj haroj kun skarab' rivalas, ; Sunradi' sur ili ja surdorsen falas!

'177 Tion jam la besto sur si mem admiras, ; Kiel franĝa brid' kaj ora selo brilas. Toldi surseliĝas kaj ĉeval' ekdancas, ; Sin rigardas ĝi kaj ĝoj-fiere prancas. Hop, nun kvazaŭ vento sin liberiĝanta, ; Portas li la mastron kun elano granda. Ĉar ĵus Toldi al li ne adiaŭ diris, ; Bence kun okuloj larmaj post li iris.

'178 Sur la transa flank', en Buda, ĉe la bordo ; De Danubo staras tendoj de la korto. Vicomeze pleje pompas reĝa tendo, ; Blua silko estas ĝia mur'; – el cento De aliaj oni ĝin rekonas bone; Pro la pugnograndaj kvastoj ĝi impone Distingiĝas, kvankam multaj moŝtoj grandaj ; Lukse pompajn tendojn estas posedantaj.

'179 Vico de hamakoj karaj, oraj, belaj ; Staras en la tendoj kun kusenoj ŝvelaj, Kun tegaj' velura kaj brodaĵoj oraj. ; – Ĉu ekzistas en la mond' pli porsinjoraj'? – Meze de la mezo staras apogseĝo ; Geme dekorita, ĝuste por la reĝo; Skrapas tapiŝegon dikan el veluro ; Ne la teron ĝi per ungoj el eburo.

'180 Ĉirkaŭ l' tenda aro trovas ni barilon. ; Tiu, kaj soldatoj por kampul' eniron Malpermesas. Hejmaj homoj kaj fremduloj ; Manĝas transbarile tendojn per okuloj. Fino de l' barilo estas ĝisrivera. ; Antaŭ l' tendoj restis granda plac' libera, Kiu ja sufiĉus eĉ por land-foiro, ; Se libera estus por la brut' eniro.

'181 Sur la bordo flagras flag' ĉe l' akvorando ; Kaj boaton ligas ĉen' al ĝia stango; Same sur la Peŝta flanko flirtas flago ; Kaj boat' luliĝas ĉe la stang' el fago. Larĝa voj' la akvo, heĝ' el homoj kreskas ; Ambaŭflanke, en la mez' insulo estas. Daŭre jam sep tagojn murdas tie ludo, ; Sangavidas ĝi ja eĉ pli ol hirudo.

'182 El kvartiro sia nun la ĉeĥ' aperas. ; Sur ĉeval' sidante laŭte li fieras; Kontraŭ hungararo sonas moko aĉa: ; "Ĉu ne restis en la lando hom' kuraĝa?" Sed subite, transe, sur la Peŝta flanko ; Krias ovacio, ĝojas ĉies lango: Rajdĉeval' galope al la flago iras, ; Lukti nekonata kavalir' deziras.

'183 Kaska krad' vizaĝon kaŝas, ĝi el kupro. ; Blanka plumo filtras sur la kaska supro. Toldi – alveninte – sian plumon prenas, ; Jam soldatoj reĝaj – laŭ regulo – venas, Portas perboate transen oficiro ; Tiun plumon al la ĉeĥa kavaliro. Laŭ kutim' defion oni jen aranĝis, ; Ĉar la ĉeĥ' la blankan per sangruĝa ŝanĝis.

'184 Al la reĝa korto tuj herold' rapidas, ; Reĝo kaj la moŝtoj jam surloke sidas. Ambaŭ kavaliroj sur boat' samtempe ; Al la turnirejo remas diligente. Nikolao, tuj ke plande teron tuŝis, ; Per pied' boaton sian reen puŝis. Ĉu glitilo kuras sur glaci'? – La forto ; Frapas ĝian nazon al la Peŝta bordo.

'185 Pri l' boat' demandas nun la ĉeĥ' aroge ; "Ĉu ĝi ne necesos por vi?" – diras moke. Toldi jen: "La kaŭzo estas ne alia: ; Tre sufiĉos nur por unu hom' – la via! Tuj funebran finon unu el ni havos, ; Ĝi ne mankos al li, kiun morto trafos..." Sijajn manojn preĝe Toldi nun kunmetas, ; Helpon de la Dio li humile petas.

'186 Toldi nun: "Bravulo, donu manon vian, ; Vian famon mi ne ĝenis, nek vi mian – Ĝis nun. – Se vi kaŭzon por koleri konus, ; Antaŭ via morto kial ne pardonus?" Sed la gant' metala de la ĉeĥ' minacas, ; Ke la fingrojn ĝi al Nikola' frakasas. Bone, ke intencon Toldi tuj divenis ; Kaj pro "l' amikeco" li repagi penis.

'187 Por la cel' fortegon sian li koncentris, ; Kiun per premeĝo al la ĉeĥ' prezentis: Pro la premo ŝrumpis metallado ganta, ; Ĉiu fingro estis sangon elŝvitanta. Kiel en printempo, se la suno varmas ; Kaj glaci-pendaĵoj de l' tegmentoj larmas, Same larmis sangon ĉiu fingrofino. ; Hu, la ĉeĥon kapfis pro ĉi forto – timo.

'188 Kaptas nun la ĉeĥon Toldi – nur per mano, ; Kvazaŭ lin tir-puŝus forto de titano, Lian tutan korpon osta krako regas. ; Surgenuen falis jam la ĉeĥ' kaj petas: "Estu indulgema kara filo mia, ; Mia trezoraro tuta estos via! Dekdufoje venkis, gajnis mi, jen ĉio ; Kaj ĝismorte restos mi ĉe vi – paĝio."

'189 Tre kortuŝe trafis lin la bela peto. ;
"Akceptita, sed ne por mi tiu predo, Mi
neniom el la gajnitar' bezonos, ; Ĉion al
patrinoj de l' murditoj donos. Iru do –
almoze – nun vi viva restu, ; Tamen ĵuru, ĵuro
forta, prava estu: Eĉ se inundegos mar' en
via lando, ; Plu ne tuŝos nian teron via plando.
.....

'190 Ĵuris laŭte pro la tim' la kavaliro! ;
Alboate sekvis jam la kuna iro. Nun la ĉeĥ'
– inside – dum li vorte flatas, – ; Glavon
kaptas kaj al Toldi kaŝe batas. En spegul'
de akvo Toldi ĉion vidis, ; Mov' subita kaj la
ĉeĥon li jam bridis. –etas sin la ĉeĥ' al ter' –
"Ho ve, indulgon!" ; "Iru, petu Dion, li pardonu
ŝuldon!"

'191 De la insidulo li la glavon prenis ; Kaj
indulg' eterna por la ĉeĥo venis. Propra
glavo tranĉis kapon de la korpo; Ruĝas jam la
glav' pro posedinta morto. "Ĉeĥa kap' sur
glava pinto!" Jenaj vortoj ; Sonas ovacie jam
sur ambaŭ bordoj. Ĝojkriadas ĉiu, per
standard' jubilas. ; De l' montar' en Buda eĥa
son' rekrias.

& Dekdua kanto:

(×:; **Reĝ' al ĉefkortist': Lin vi kortan' elektu,
; Kun monata mono de ĉevaloj dekdu.)**

'192 Kiam Nikola' la ĉeĥon mane kaptis ; Kaj
kun li la ĉeĥo surgenue traktis, Lian reĝan
moŝton trafis je la fojo ; Bonhumor'. Eklarmis
li pro l' granda ĝojo. Al la kortaj moŝtoj li
la sekvan diras: ; "Tiu ul' – kredeble – laste
nun turniras! Trafis pugno pugnon, kiu lin
influos, ; Pri hungar' ne moki, tion li instruos!
.....

'193 Kiu estas tiu kavaliro, Toldi, ; Ĉu pri lia
nomo povas vi heroldi? Ne ekzistas en la
land' heroo brava, ; Kiun mi ne konas, se li
estas grava. Sed similan forton al ĉi
kavaliro ; Ni neniam spertis en la vivoiro.
Timas mi, ke savos – por hontinda malo – ; Ne
hungar' honoron de la nom' hungaro.

'194 Estu li hungaro, aŭ germano, polo, ; Se
honoron savos de l' hungarpopolo, Estos ja
donaco de riĉega grado: ; Tero de l' murdista
juna Toldi-frato!" Pro la vort' Georgo
ŝvite-froste fartis, ; Kunularvizaĝonj kaŝe li
rigardis. Li konstatis inter ili tuj flustradon,
; Ĝojon, ĉar havanta li murdistan fraton.

'195 Kiam Nikola' la ĉeĥon traĉis, parton ; Pli
malgrandan levis sur la glav' en alton, Lia
reĝa moŝto tuj ordonon diris, ; Dekduhoma
trup' por lin alporti iris. Naĝis sur la akvo
jam multflaga barko, ; Al la reĝ' prezentis lin
la pompa gardo. Nun la reĝ': "Malfermu
kradon tuj, bravulo, ; Diru nomon, montru
vangojn por okulo!"

'196 Surgenue Toldi antaŭ l' reĝa seĝo ; Tiel
ekparolis: "Ho, majesta reĝo, Ve, mi
kaŝvaganto estas, ne bravulo; Scias nur la Di',
per kia manipulo Min maljuna frato
hommurdisto faris. ; Kiel por perdigi min – li
sin preparis? Por ke min anoncu, nun mi
venis al vi, ; Peti ŝatus punon, aŭ indulgon al
mi."

'197 Vortoj sonas al la reĝo kun kuraĝo, ;
Toldi puŝas supren kradon de l' vizaĝo
Pala, tamen ruĝa. Tuj la reĝo vidas: ; Sur
vizaĝo lia pent' kaj ĝojo sidas. Estas li
bravulo juna, bela, plaĉa. ; Jen demand' afabla
de la reĝo saĝa: "Ĉu vi Toldi, filo de
Lorenco estas?" ; Nikola' per sia kapo – jese
gestas.

'198 Turnas sin la reĝo al la sinjoraro. ; Sonas
el majesta buŝo ĉi deklaro: "Min aŭskultu
bravaj fideluloj miaj, ; Ĉar ne ŝercon aŭdos tuj
oreloj viaj. Jen la juna frato de Georgo
Toldi. ; Antaŭ min neniam volis lin li porti,
Ruze por bieno frata li intrigis, ; Sian fraton li
jam preskaŭ elgentigis.

'199 Scias mi, ke agis li manipulaĉe. ; Nun mi
ĵetas al li ĉion alvizaĝe: Li edukis fraton en
kampula sorto, ; Ĉar envia estis li pri lia forto.
..... Timis li la fraton, tiun fortan homon, ; Ke
li ombros lian nomon kaj renomon, Ĉar...
Sed kor' fripona lia ĉu verŝajne ; Scias, kial
lasis li la fraton hejme?

'200 Scias mi: Intence ĝenis li la fraton. ; Liaj
homoj diris, ke mortigan baton Li devigis,
– volis li murdistan staton – ; Kaj aranĝis
kontraŭ frato – homĉasadon. Ĉu, Georgo
Toldi, reĝo via pravos? ; Kial reĝ', se konojn
ne pri ĉio havas?! Vi pri tia frato nur
malbonon diris, ; Kiu tian venkon sola mem
akiris!"

'201 Sonis ĉi parolo por la moŝtoj plaĉe: ;
"Juna reĝo, tamen li prijuĝas saĝe!"
Kapklininte aŭdas nun Georg' la veron, ; Volis
li kaŝiĝi pro la hont' sub teron. Nun la reĝ'
la junan knabon rigardadas ; Kaj indulg-
intence lian ŝultron batas. Diras li afable:
"Vendis vin Georgo, ; Sed jam liberiĝis de li
via sorto.

'202 Levu vin! Indulgas nun mi sur la tero, ;
Preĝu pro indulgo ankaŭ de l' ĉielo. Mi
bienon vian estas redoninta, ; Ĉar sciante, estos
mastro vi – plej inda. Ke sinjor' najbar' ne
estu malamiko, ; De Georg' farotas tuje nun
abdiko Pri la parto sia! – Ĉu insida frato, ;
Vi promesis tion al mi – sen persvado?!"

'203 Gaprigardas al la reĝo ja Georgo, ; Sed
nun kontraŭdiri estus granda zorgo, Ĉar
timige brilas tre okul-profundo ; De la reĝ',
faldiĝas kun koler' la frunto. "Bone, Do
Georg', vi donis vian parton ; Al la frat'! Pri tio
skribos tuj vi ĉarton, Poste vi foriri el la
urb' rapidu, ; Vin mi en la korto plu neniam
vidu!"

'204 Nikola respondis: "Reĝ' majesta mia, ;
Heredaĵo de la frato restu lia, Frato, estu
ankaŭ mia part' la via! ; Plu ne sopiradu lia kor'
envia. Reĝa moŝt', mi petas de vi nun
plezuron: ; Por arme' vi certe serĉas
senrangulon. Jen la glavo kaj por mi
sufiĉos tio, ; Kion mi akiros – per la help' de
Dio."

'205 Nun la reĝ' jen: "Filo! Estu ne infano! ;
En arme' ne iĝu vi senranga ano! Mi elektis
jam vin kortejano mia, ; Por ĉevaloj dekdu
estos mono via." Kaj malligas – dum li
laŭdas plu la knabon, ; Majestulo sian buntan,
kupran glavon. Buntas ĝi – pro gemoj, ĝia
kupro oro; "Por bravul' merita estas ĉi dekor."

'206 Ne ekzistas vortoj, aŭ donaco riĉa, ; Kiuj
pli ol glavo farus lin feliĉa. Ĝin ne
intgerŝanĝus kontraŭ riĉ', aŭ mono ; De Dario
tiu simplanima homo. Nikolao pensis pri
belega danko, ; Sed ne trovis bonajn vortojn
lia lango. Tamen ne koleras nun la reĝo
saĝa, ; Ĉar la simpla homo al li estas plaĉa.

'207 Por ke ĝoj' de Toldi estu tutsenmanka, ;
Ĉiu kor-deziro efektiviĝanta, Kvazaŭ
komenciĝus songo de la sino: ; Venas tra la
pordo de l' baril' – patrino! Li forgesas
ĉion, kuras en ekstazo, ; Premas ŝin li milde al
la brust-kiraso. Staras ŝi kaj fil' sen larmoj,
rid', parolo, ; Nur la oldan Bence kaptas tre la
ploro.

'208 Kaj ĉe fin' komuna ĝoj' kortuŝe granda ; –
Kiel nub' kolera, pezon elverŝanta – Faris,
ke inundis ilin larmofluo. ; Ŝi – liberiĝinte –
diris al junulo: "Bela ido, kiun mia koro
kovis, ; Dank' al Di', refoje vidi vin mi povis.
.... Kiel belas vi en vesto kavalira. ; Jen vin
tial kreis Di-sinjoro nia."

'209 Nun la filo: "Panjo, vi pri mia diro ;
Rememoru, ke mi iĝos kavaliro; Tamen mi
ne mian propran forton dankas: ; Di-favoron,
kiu por mi tiel grandas." Kun Georg'
loĝejon nun ni interŝanĝos, ; Li la pluan vivon
en vilaĝ' aranĝos, Eble repaciĝos al mi
koro lia. ; Sed se ne, li restu ĝis la mort' envia.
.....

'210 Tiel sian panjon amis ĉi infano, ; Kiun
sag' neniam trafis de la amo; Vivis li sen
ina amikeco longa, ; Li neniam volis esti
edziĝonta. Li timiga estis al la malamikoj, ;
Antaŭ li falegis ili, kiel spikoj. Ŝirmis li la
reĝon, malfortulojn, landon, ; Pri l' heroaj agoj
bardoj verkis kanton.

'211 Sekvis fuĝ', se lia voĉ' kolere sonis, ; Sed
li eĉ ĉemizon al amiko donis. Se la reĝon,
landon malamik' ne spitis, ; Li ĉe vin' en gaja
rond' volonte sidis. Mon' ne restis post li,
nek trezoroj, tero, ; Nek infanoj kaj pro
heredaĵ' kverelo. Kio ol trezor' de l' mondo
pli valoras: ; Lia nomo restis kaj por ĉiam
gloras.)